

... ЕГОЇСТИЧНА

Егоїзм дитячий — найбільш явний прояв індивідуалізму у взаємодії дитини з оточуючими, корисливе до них ставлення.

Відчуття своєї індивідуальності, свого «Я», виокремлення себе із оточуючого світу і потреба ствердити себе у ньому необхідні для становлення особистості дитини. Починається це в дитинстві, після 2 років. Дитині хочеться, щоб оточуючі визнали її, тому вимагає від них уваги, похвал, вираження любові до неї. У своїх домаганнях може бути нав'язливою, перемінливою у бажаннях, вередливою і впертою. Від батьків, насамперед, залежить, яким буде відношення між дитячим «Я» (самосвідомістю дитини) і світом оточуючих: чи буде дитина готовою надати допомогу іншим, співчувати, чи радіти чужим успіхам, чи звикне сприймати все і всіх тільки як засіб задоволення власних потреб.

Форм проявів егоїзму багато і на різних вікових етапах розвитку дитини вони різні. Малюк заявляє про себе і виражає свої вимоги криком, дитина старшає «видає» нам істеричні випадки, якщо ми в чомусь їй суперечимо, в подальшому — це ревності, жадібність. Поступово егоїзм починає проявлятися в моральній сфері як байдужість і черствість до оточуючих, як зосередженість на собі і своїх бажаннях.

Основними причинами виникнення егоїзму є:

— *Виховання за типом «Кумир сім'ї» (назва стилів виховання за А.Баркан).*

Весь уклад сімейного життя зорієнтований на потреби і комфорт дитини. Найменші її бажання задовольняються. Батьки впевнені, що їхня дитина виняткова, за будь-якої нагоди вони демонструють «таланти» кумира своїм знайомим, родичам.

Намагаючись доставити дитині радість або подарунком викликати її ласку і увагу до себе, батьки, бабусі і дідусі інколи змагаються у щедрості і цінності своїх дарунків. За таких обставин у дитини формується установка на

очікування і вимагання подарунка. Онук буде чекати не стільки приходу бабусі, скільки дарунків, які вона, він певен, принесе.

Така дитина, твердо вірячи у свою винятковість, росте вередливою, свавільною, егоїстичною, яка готова лише брати, нічого не віддаючи натомість.

— *Виховання за типом «їжаківих рукавиці».*

Егоїзм формується не лише за надміри ласки, але ще частіше за її дефіцит.

Коли дитину тримають в "їжаківих рукавицях", вона відчуває себе безправною, безголосою істотою. Їй диктують, наказують, вимагають лише підкоритися, застосовуючи ремінь і погрози. Страх примушує підкоритися, страх керує всіма її вчинками і діями. У такої дитини, яка не мала ласки або навіть елементарної жалості, не проявиться це почуття і у ставленні до іншого. Вона стає емоційно нечутливою, черствою до близьких, доволі часто з бурхливими реакціями протесту.

— *Виховання «у культурі хвороби».*

Такий тип виховання зустрічається тоді, коли малюк хворіє достатньо серйозним хронічним захворюванням або коли батьки будь-яку недугу дитини сприймають як катастрофу, випереджаючи всі її бажання, а вона, сприймаючи будь-яку хворобу як свій привілей, мимоволі спекулює таким становищем і зловживає ним. Така дитина хоче, щоб в домі потурали всім її бажанням, дрижали б над нею, піклувались лише про неї. Вона добре засвоїла свої права, не думаючи, що є ще і обов'язки. Такі діти, дбаючи лише про себе, так і виростають, не звикнувши нічим жертвувати для інших.

— *Свідоме культивування егоїстичних тенденцій батьками:* «Знаді тільки себе!», «Нема чого давати іншим свої іграшки — поламають, зіпсують, а я гроші за них платив», «Апельсин в школі з'їси сама», «Олівці, фарби не давай, сьогодні кожен має мати своє, на всіх не настарчишся!»

Безумовно, умови життя спонукають нас бути ошадливими, і навряд чи батькам насправді сподобається, якщо дитина роздаватиме свої речі. Але треба вчити дитину і поділитися з товаришем, і коректно відмовити, якщо його прохання стали надто частими.

— *Неусвідомлене культивування батьками егоїзму у дитини, якщо вони:*

> прагнуть віддати дитині все найсмачніше, пригощають її раніше дорослих, першій подають за столом їжу і т.ін.;

> виконують будь-яку примху дитини, а вона сприймає це як належне;

> перебільшують достоїнства дитини, постійно возвеличують, в результаті вона починає вірити у свою надзвичайність і демонструє це ровесникам, домагаючись «відповідного» до себе ставлення з їх боку;

> звільнюють хлопчика (дівчинку) від фізичної праці, самообслуговування, будь-якої праці взагалі — «щоб не надірвався», не зіпсував одяг, або через те, що діє надто повільно і невміло. Пізніше за нього виконують уроки, наймають репетиторів, аби полегшити життя. А. дитина звикає, що вона «центр Всесвіту» і все крутиться навколо неї: так було, так є і так буде. Життя ж зовсім скоро перевірить, хто на що здатний.

— *Захвалювання дитини педагогом дошкільної установи, школи, коли вона*

займає «розряд» любимчиків, її завжди ставлять у приклад іншим. Їй це подобається, з часом вона починає ненавидіти конкурентів, появляється заздрість, стосунки з ровесниками сприймаються як суперництво, будь-якої критики на свою адресу не визнає.

ЯК ВИХОВАТИ ДИТИНУ ЧУЙНОЮ

В народі кажуть, що добре вихована дитина — це спокійна батьківська старість. Однак надто часто самотніми залишаються люди похилого віку, які мають здорових дорослих дітей, яким тепер вони, старі і немічні, стали просто не потрібні. Для когось навіть місця під рідним дахом не знаходиться: шановані і поважні люди зустрічають свою смерть на порозі будинку для престарілих.

Байдужість, черствість, жорстокість — ці «надбання» родом з дитинства.

Дитина тільки тоді сприймає, розуміє інших людей, коли її сприймають, люблять та поважають у власній сім'ї. В іншому разі у дітей нерідко розвиваються захисні форми поведінки. Вихователі та вчителі вже у дошкільних закладах спостерігають «маленьких хуліганів», у поведінці яких проявляється бажання дошкулити комусь, в іграх — агресивність. Виростаючи, вони нерідко стають «важкими підлітками», а іноді і правопорушниками.

Хлопчик, який виріс в сім'ї без ласки, ставши сім'янином, збереже цей суворий, а інколи просто жорстокий стиль і в своїх взаємовідносинах з дружиною. Такий чоловік не живе потребами своєї сім'ї, дитини, його основна турбота — власне благополуччя. Він, знаючи, що жінка хвора і цілий день одна з трирічним малюком, може спокійно «затриматися» на роботі, не підійде до ліжка хворої дружини: «Яка там хвороба — проста ангіна», і це не тому, що він не любить дружину чи байдужий до дитини, ні, просто так звик, так було в його домі: він в дитинстві був залишений напризволяще, ніхто його не питав, як себе почуває, не цікавився успіхами, про нього не турбувалися, хоча і дбали про те, щоб був ситим і більш-менш добре вдягненим.

Але ми знаємо, що й надмірний вияв уваги до дитини може мати зворотній ефект — прояв егоїзму. Нам здається, Що ми все робимо правильно, піклуючись про дитину, хочемо для неї тільки добра, благополуччя, комфорту, а результати сумні. Звичайно, ніхто не закликає до того, щоб дитинство було сповнене обмеженнями, заборонами, щоб дитина жила в системі суворих вимог, не задовольняючи власних бажань. Навпаки, наша ласка, доброта, наше бажання дати дитині радість дитинства, наша турбота про те, щоб вона росла спокійною, впевненою у собі, їй просто необхідні. Таке наше ставлення дійсно дає плоди в діяльній, добрій і чуйній особистості, але... за однієї умови:

Комфорт і благополуччя дитина отримує не за рахунок інших.

У дитини не повинно скластися враження, що ми принесли себе їй у жертву, що ми готові від усього відмовитися, в ім'я того, щоб їй було радісно і приємно, тим більше вона не повинна вважати, що оточуючих можна використати для досягнення якихось її особистісних цілей, що всюди потрібно лише брати, не даючи натомість нічого. Саме в своїй сім'ї дитина повинна відчувати, що всім людям, і дорослим, і малим, як повітря, необхідно,

щоб їх любили і цінували. А ці почуття (любов, жалість, співчуття) проявляються *в конкретних діях*:

— у вияві інтересу кожного члена сім'ї до настрою іншого його планів, задумів, роботи, навчання, друзів, вражень від побаченого, прочитаного, набутого та ін.;

— готовності відкласти свої справи, щоб допомогти дитині чи дорослому;

— такому догляді хворої людини, щоб вона не відчувала, що комусь це у тяжкість;

— спільних побутових справах, коли дитина має свої домашні обов'язки і старанно їх виконує;

— бажанні підтримати іншого в скрутні хвилини життя;

— догляді за тваринами, рослинами та ін.;

— добре, коли в родині складаються свої традиції.

Наприклад:

> вечірня година сімейного спілкування: «Чим порадував день, що закінчується? А що не вдалося?»

> сімейні свята (день одруження батьків, дні народження, дні відзначення досягнень якихось успіхів дитини, матері, батька), підготовка до яких примушує виявити фантазію, подумати про те, як подарувати іншим хвилини приємності;

> спільні подорожі та ін.